

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ**  
**“КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ**  
**ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО”**  
**КАФЕДРА ТЕОРІЇ, ПРАКТИКИ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

**КУРСОВА РОБОТА**  
з дисципліни  
**“ІНОЗЕМНА МОВА (ОСНОВНА, ПРАКТИЧНИЙ КУРС)”**

на тему: **ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЧАСОВИХ ФОРМ ДІЄСЛОВА В**  
**УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКИХ МОВАХ**

Студента 3 курсу групи Ла-13  
спеціальності 035 “Філологія”  
Назарова Андрія Павловича  
канд. філол. наук, доц. Сотников А.В.

Кількість балів: \_\_\_\_\_ Оцінка \_\_\_\_\_

Члени комісії

\_\_\_\_\_

(підпис)

\_\_\_\_\_

(вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

\_\_\_\_\_

(підпис)

\_\_\_\_\_

(вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

\_\_\_\_\_

(підпис)

\_\_\_\_\_

(вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Київ – 2023

## ЗМІСТ

|                                                                                      |    |
|--------------------------------------------------------------------------------------|----|
| ЗМІСТ                                                                                | 2  |
| ВСТУП                                                                                | 3  |
| 1 ГРАМАТИЧНА КАТЕГОРІЯ ЧАСУ                                                          | 5  |
| 1.1 Категорія часу в англійській мові                                                | 5  |
| 1.2 Загальна характеристика часових форм                                             | 14 |
| 1.3 Категорія часу в українській мові                                                | 15 |
| 1.4 Транспозиція тимчасових форм дієслова українською мовою                          | 16 |
| Висновки до першого розділу                                                          | 18 |
| 2 ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМИ ДІЄСЛІВНИХ ЧАСІВ В УКРАЇНСЬКІЙ<br>ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ | 19 |
| 2.1 Форми теперішнього часу                                                          | 19 |
| 2.2 Форми минулого часу                                                              | 19 |
| 2.3 Форми майбутнього часу                                                           | 21 |
| 2.4 Транспозиція                                                                     | 24 |
| Висновки до другого розділу                                                          | 26 |
| ВИСНОВКИ                                                                             | 28 |
| СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ                                                           | 29 |

## ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що в сучасному мовознавстві категорії виду та часу мають спірний та дискусійний характер. Усі дослідники визнають наявність видовчасної системи англійських дієслів, але, у своїй, по-різному розуміють сутність, призначення, функціонування і застосування цієї системи, як і теорії, і у практиці мови. Відомо, що однією з причин проблем вербальної комунікації, поряд з лексичними та фонетичними труднощами, є неправильне розуміння та вживання граматичних структур. Аналізуючи ту чи іншу мовну форму, людина, що недостатньо добре володіє мовою, що сприймається, може не звернути уваги на які-небудь значущі для неї елементи або ж неправильно витлумачити їх значення, в результаті чого постраждає розуміння сприйманого повідомлення. Питанням форм англійських дієслів у дослідженнях як вітчизняних, і зарубіжних авторів приділяється досить багато уваги.

У той же час, особливості форм дієслів, як і раніше, залишаються недостатньо дослідженими, що ще раз підтверджує актуальність теми цього дослідження та обґрунтовує вибір теми.

Об'єктом дослідження виступають граматичні форми дієслова в англійській мові.

Предметом дослідження є часові форми англійського дієслова та їх експресивно-стилістичний потенціал, що дозволяє граматичній формі виступати важливим засобом реалізації категорій експресивності та інтенсивності у тексті.

Метою дослідження є виявлення та аналіз особливостей часових форм англійської мови.

Досягнення цієї мети передбачає розв'язання наступних завдань:

- Вивчення часової системи англійського дієслова;
- Розгляд часових відносин в українській мові;
- Аналіз функціонування часових форм англійського дієслова;
- визначення експресивно-стилістичного та прагматичного потенціалу часу англійських дієслів.

При написанні роботи використовувалися такі загальнонаукові методи, як аналіз та синтез інформації, вивчення літературних джерел, а також спеціальні методи наукового пізнання, такі як порівняльно-типологічний, порівняльний, компонентний, функціонально-семантичний.

Практична значущість роботи полягає у можливості використання матеріалів дослідження у курсі вивчення граматики англійської мови.

Структура роботи включає зміст, вступ, два розділи, висновок, список використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 29 сторінок.

## 1 ГРАМАТИЧНА КАТЕГОРІЯ ЧАСУ

### 1.1 Категорія часу в англійській мові

Філософська категорія часу знаходить своє відображення як у мові, так і в культурі. У мовознавстві час сприймається як антропоцентричне, суб'єктивне поняття, тобто, мова оперує перцептуальним "часом". Людина розглядає поняття часу з погляду особистісних, суб'єктивних відносин. Події відбуваються в межах часу, тому категорія часу необхідна кожній людині [1].

Розвиток концепту часу проявляється у мовах по-різному, і результаті різного сприйняття поняття часу сформувалися різні моделі. Відомо, що у давніші періоди історії поняття часу сприймалося двома способами – циклічним та лінійним. Циклічне опис часу притаманно древніх цивілізацій, загалом лінійне і циклічне сприйняття поняття часу доповнюють одне одного. Циклічне сприйняття часу знаходить свій відбиток у лексичному складі, лінійне ж сприйняття цього поняття відбивається в граматичній будові мови [2].

У мовній карті світу час сприймається як дейктична категорія. Є різні моделі цього поняття, але це є наслідком різного сприйняття категорії часу у різних культурах. Дослідник Д. Іглман розрізняє реальний та перцептуальний (сприйманий) час від об'єктивно реальної галузі внутрішнього світу людини. На думку дослідника, перцептуальний час відбиває сприйняття внутрішнього світу окремих осіб [14].

Перцептуальний час який завжди відповідає реальному часу. Реальний час показує дві особливості – топологічний та метричний класи; топологічна особливість є фундаментальною і відображає порядок часу, порядкову зміну подій, кількісний аспект часу. Метрична особливість часу показує тривалість часу [5].

Людина, як суб'єкт пізнання, набуваючи багатого досвіду за допомогою системи знань різного ступеня, формує мовну картину світу. Навколишнє

середовище безперервно впливає на людину. Зіткнення людини з довкіллям завжди відбувається у певній системі.

У процесі пізнання людина пізнає певні предмети, їхнє місце у світі, вона сприймає та пізнає також категорію часу. Зазначається, що в мові поняття часу знаходить своє вираження у вигляді лінгвістичних засобів вираження. Лінгвістичне час сприймається, як сукупність засобів вираження сутності фізичних і філософських аспектів часу, реально існуючому незалежно від нас, тобто сутність лінгвістичного часу складається з пізнання тимчасових відносин лише на рівні теоретичних понять, інакше кажучи, з концептуалізації, складання і виразу певними лінгвістичними засобами».

Слова «time» (час) та «tide» (приплив) в англійській мові мають спільний корінь, зазначає: «Приплив – це пора року, час, час, це – приплив і відплив моря». Тут, крім основного значення слова "приплив", є також значення "година", "час". Іншими словами, в англійській мові слова "час", "приплив" та "година" споріднені. Ця обставина пов'язана з тим, що в давню епоху tide (приплив) був для англійців способом визначення, вимірювання часу. Це свідчить, що у свідомості народу це було нескінченним повторенням певного руху чи процесу [1].

У певному сенсі поняття часу можна визначити як емпіричне узагальнення фактів спостереження. Подія, що відбувається у певний час, у певну мить, побічно відбувається також у певному просторі. Поряд з цим для нього не обов'язково конкретна та особлива просторова відповідність. Такий тісний зв'язок події з часом визначається його наявністю самим собою. Події знаходять своє відображення в етапах мови, що змінюють один одного; кожен етап проявляється у відповідному часі, а потім зникає [3].

З іншого боку, події майже локалізуються у часі, тобто, етапи подій виділяються та змінюють один одного. Поняття часу принципово відрізняється від категорії «простір»; за певних умов воно виконує функцію простору. Відрізок часу стосовно окремих точок цього відрізка є простором. Крім того, в момент диференціації в часі подія, що складається з особливіших подій, може виконувати

функцію простору. Вся діяльність людини пов'язана із реальною дійсністю, реальним часом.

Поняття «час» сприймається і виявляється у кожній мові по-своєму, по-різному. Процес вираження категорії часу відбувається у певному сенсі переважно з допомогою потенційних можливостей конкретних мов. І в англійській мові концепт часу виражається за допомогою приводів у системі відмінків [5].

Виразність прийменників темпоральних відносин свідчить про визначеність чи невизначеність часу. Якщо семантика визначеності прийменника, що відбиває тимчасові відносини, свідчить про точний час походження дії, то невизначений час свідчить про неточність походження дії. Ці прийменники в англійській мові вказують на події, що відбуваються одночасно, на події, що відбуваються раніше і пізніше [4].

Прийменники в англійській мові, що вказують на темпоральні відносини одночасної дії, наведені нижче: *at, in, during, on, upon, under, for, till* та інші. Кожен прийменник реалізується в одному або кількох лексико-семантичних варіантах. Прийменник - актуалізатор відносин у мові і виступає як засіб, що пожвавлює архітектуру навколишнього середовища в нашій свідомості, у певному сенсі є інтерфейсом спілкування людини з навколишнім середовищем [3].

Прийменник відіграє значну роль у формуванні словосполучення. У певному сенсі їх ототожнюють із предикатами, бо вони є ядром словосполучення. У певному контексті саме цей чинник зумовлює використання того чи іншого приводу і висуває першому плані завдання знову використовувати ці словосполучення у готовому вигляді у новому контексті. У мовознавстві у вивченні семантики прийменників широко поширений когнітивний підхід. В область когнітивного мовознавства входять ментальні основи сприйняття, бо знання про мову беруть участь у процесі переосмислення та переробки інформації, лексична структура мови проявляється, як результат взаємозв'язку семантичних параметрів людини та когніції [7].

Однак, уявлення про час і простір у структурі семантики прийменників пов'язані не лише з рухом чи дією. Ця думка у певному сенсі знаходить своє

відображення у тлумаченні, поясненні та в когнітивному описі понятті «час». Вибір теорії концепту пов'язані з спростуванням положень, що у теорії метафори. У зв'язку з цим, висувається чотири питання та прагне відповісти на ці питання: питання про лексико-семантичний аналіз; питання про прогноз; питання щодо визначення внутрішньої сутності концепту часу; питання про поєднання концептів [5].

О. Іванова висуває іншу класифікацію. Вона розподіляє всі іменники, що вживаються з прийменниками часу, на три категорії:

- а) темпоральні;
- б) подієві;
- в) якісні.

Водночас зазначається, що між зазначеними групами іменників немає кордонів; в залежності від контексту ці чи інші денотати можуть набути різних особливостей. Ми також є прихильниками її думки, оскільки між цими іменниками не можна встановити межі, адже залежно від контексту одне слово може набувати різних значень. Для виконання відрізка часу потрібна подія, що має складну структуру. Такий варіант можна спостерігати в темпоральній семантиці прийменників у словосполученнях *after/before a war*, *after/before the wedding*, *after/before the party* і т.д. Ці іменники – подієві. У зв'язку з цим І. Барінова зазначає, що у цих іменниках часу перебуває у стані руху, тобто. події послідовні, але це становить зміст послідовних подій. Такі іменники можна розглядати як певний функціональний простір або як «рамку подій» [18].

Хоча при дослідженні ролі прийменників у вираженні концепту часу в англійській мові ми певною мірою користувалися думкою О. Ковальчук, класифікація, яку ми представляємо, відрізняється від класифікації вищезгаданих дослідників [8]. Прийменники в англійській мові на фоні концепту часу здатні відображати низку смислових відтінків. Маючи на увазі концептосферу англійської мови, ми вважаємо за доцільне дослідити концепт часу в цій мові за наступною класифікацією:

1. Опис подій, виконуваних дій або обставин, що відбуваються, положень у площині часу.

1.1. Розташування подій, що відбуваються, виконуваних дій або обставин-положень у певному (або невизначеному) відрізку (моменті) часу.

1.2. Розташування подій, виконаних дій або обставин-положень раніше певного (або невизначеного) відрізка (моменту) часу.

1.3. Розташування подій, що відбуваються, виконуваних дій або обставин-положень після певного (або невизначеного) відрізка (моменту) часу.

2. Вираз терміну часу (термін продовження подій, що виконуються, виконуваних дій або обставин-положень).

2.1. Обмежені рамки часу.

2.2. Означає те, що рух (подія чи обставина чи становище) (а) відбувався на певному або (б) невизначеному відрізку часу.

2.3. Дистанційний – наступний час.

2.4. Остання межа або граничний відрізок часу щодо того, як відбудуться події, виконуються дії або обставини-положення.

Враховуючи концептосферу часу англійської мови, ми приділили особливу увагу лише одному аспекту концепту часу – опису подій, що відбувалися (виконувалися), рухів або обставин-положень у площині часу.

1. Опис подій, виконуваних дій або обставин, що відбуваються, положень у площині часу.

1.1. Розташування подій, що відбуваються, виконуваних дій або обставин-положень у певному (або невизначеному) відрізку (моменті) часу. Говорячи про «невизначений відрізок часу», мають на увазі також ритмічне повторення рухів, дій, обставин, обставин і положень. Розглянемо вираз концепту часу за допомогою прийменників на прикладі нижченаведених речень: And in the morning when I came to my senses Padre, it isn't any use (Voynich E.L. "The Gadfly"); I shall no get back till late at night (Voynich E.L. "The Gadfly").

На цьому прикладі ми бачимо, що рух стався у певний період. Ця риса стала загальною особливістю у словосполученнях, пов'язаних з часом, і поширена. У

цьому випадку, незважаючи на загальне або абстрактне, конкретне або коротке охоплення часу, зв'язок займає значне місце. Прийменники *at, in, on* у наступних словосполученнях повністю відбивають концепт часу. Наприклад: *in the morning, at weekend(s), at night, on Friday(s), in spring, in 2018, on a journey/trip, on strike*. У семантиці прийменника «*in*» темпоральний простір представляється як будь-яка конкретна течія, у цьому темпоральному просторі можна виділити окремі відрізки та прирівнювати їх до будь-яких просторових одиниць. Це нагадує контейнер, багатий на певні кількісні особливості, що має певний обсяг або сторони.

Фактично прийменник «*in*» узгодить рух із відрізком часу; у межах його рамок відбуваються описані події чи подія, але це відбиває відхилення від ідеї перебігу часу. Відповідно до цього, стосовно відхилення від ідеї перебігу часу прийменник «*in*» показує локалізацію на певній межі, а це, узагальнюючи різні підходи, визначає концепт «судин, сховищ». Разом про те для заповнення певного інтервалу часу, прийменник «*in*», слід зазначити також те, що цей привід вжито. Наприклад: *to do it all in a day*. І. Барінова зазначає, що це є особливою умовою для вживання прийменника «*in*». На думку О. Іванової, темпоральний простір поділяється на календарний та некалендарний час [4].

Першу групу в семантиці прийменника «*in*» становлять темпоральні одиниці, що описують будь-який відрізок часу. Тут можна виділити календарний (*in January*) та некалендарний (*in the afternoon*) види. Календарні одиниці починаються та завершуються на певному відрізку часу; вони мають певний термін. Хоча некалендарні одиниці мають строк, вони пов'язані з певним відрізком часу. Другу групу складають подієво-темпоральні (тимчасові) одиниці. Ці одиниці вказують на певну подію, що відбувається в межах певного часу. Наприклад: *in the childhood*. У темпоральних термінах життя може бути представлена по-різному, час то, можливо сприйнято по-різному [7].

Пізнання та сприйняття життя людиною, збагачення людської пам'яті на певних відрізках часу певними подіями неминучі. При такому підході життя стабільне, і людина в ці періоди проходить через певні «контейнери», ці «контейнери» встановлені на шляху, що веде з минулого у майбутнє. У кожному із

цих «контейнерів» людина переживає певні події. Такий опис життя людини знайшло свій відбиток у таких приказках і висловлюваннях, як «життя дається людині одного разу», «пройти життєвий шлях», тощо. І в семантиці прийменника «in» показано саме таке пізнання життя [16].

У природі пори року змінюють одна одну. Подібно до цього природного процесу, в різні періоди свого життя людина проходить через певні «контейнери». Він переходить з «контейнера молодості», «контейнер зрілості», а далі в «контейнер старості». У кожен період життя збагачується різними якісними особливостями. У семантиці прийменника «at» життя складається з низки чисельних точок, якими послідовно проходить людина, тобто. це нагадує його рух у певному напрямку. У певний момент людина перебуває в певній точці свого існування. Наприклад: *at the age of three*. Період *in three months* є узагальнено-сприйнятим будь-яким відрізком часу, тобто. "сумарним часом" [12].

Різне вживання прийменника «in» пов'язується з простором, асоціючи його з концептом «судин». Таким чином, можна з певною впевненістю відзначити, що під час переходу з однієї концептуальної області (простору) в іншу концептуальну область (часу), концептуальний зміст одиниці мови відображає також елементи нового значення, а ця обставина пов'язана з концептуальним уявленням про об'єкт та ситуацію.

Відрізок часу (ідея про шлях) у реченні «прийшов через п'ять днів» сприймається нами просторово, тобто цей відрізок сприймається як певна площа, де схрещуються об'єкти. Вираз "*in five days*" в англійській мові показує певний кількісний захід і це заповнюється часом, протягом якого відбудуться події. У цьому сенсі точкою відліку може бути майбутнє [7].

Аналіз прийменника «in» у темпоральних словосполученнях показав, що інтервал часу можна представити наступним чином:

а) як будь-який «контейнер», що має певну зовнішню межу та обсяг. Наприклад: *in 2001, in the 17th century*;

б) будь-який «контейнер», наповнений певною якістю. Наприклад: словосполучення "in summer", "in his fifties", що відображають пори року, періоди життя людини;

в) як функціональна «судина», призначена для потенційно можливих об'єктів. Наприклад: in the funeral;

г) як будь-яка міра (будь-який «контейнер»), в якій передбачається походження подій, що відкривається в момент промови і наповнюється часом. Тут до певної міри спостерігається зв'язок із майбутнім. Наприклад: in four days, in an hour. Частини дня можна пояснити і як місце події. У цьому випадку вони не будуть поділені на частини загального простору [2].

У сприйнятті дня спостерігаються два підходи:

1) У англійській день сприймається як кожна площину, тобто. як місце події. Наприклад: on Tuesday. У термінах «день» позначений як «безпосередній образ (лик) у житті, що супроводжується сходом і заходом сонця». У цьому сенсі «день» є частиною життєвого простору, спільного всім.

2) «День» може бути сприйнятий як будь-який тривимірний простір, і в цьому випадку окремі частини дня висувуються на передній план. У разі у поняття «час» транслуються просторові характеристики, подія локалізується у часі, і об'єкт локалізується у просторі. Мить, момент події, що відбувалася, показується в період часу. Наприклад: in the morning, in the afternoon, in the evening. Як ми зазначили, ми не навели приклад слова «night», бо в англійській мові слова «ніч» не існує як частина дня: ранок настає о 24.00 і триває до 12.00, опівдні починається о 12.00 і триває до 18.00, а вечір настає о 18.00. та триває до 24.00. Це відбиває загальний простір англійського дня.

У семантиці прийменника «in» інтервал часу концептуалізується в заходах контейнера, в цей час подія відбувається всередині, в межах контейнера (2018), представляється як функціональна «судина» для можливих об'єктів. У семантиці прийменника "on" поняття "місце" концептуалізується в одиницях часу; темпоральні іменники (on the 10th of March, on Monday), подієво-темпоральні іменники (on journey, on sale), як дієслівні іменники (on listening to the music) [7].

Час може концептуалізуватися як рух обмеженою траєкторією. Таке уявлення про час реалізується в семантиці прийменника «at» і вживається при вказівці час доби (at 3 o'clock), при вираженні часу прийому їжі (at lunch time), при згадці закритого списку суспільних подій, що повторюються, а також при вказівці точного віку людини (at the age of 3). У всіх поданих випадках прийменник «at» вказує на співвідношення події та часу. Це втілюється в житті переходом реального та потенційного руху траєкторією.

1.2. Розташування подій, що відбулися, виконалися дій або обставин-положень раніше відрізка (моменту) часу. У зв'язку з цим можна відзначити, що тут є два прийменники, що відображають концепт часу before і by. Прийменник "before" відображає те, що об'єкт, про який ведеться мова, розташований у площині часу до певного відрізка часу. Розглянемо це у наступних словосполученнях: before her death, by 4 o'clock. Іншим приводом, що відбиває концепт часу, є «by». Цей привід пов'язаний зі словами чи числами, що відбивають час. Наприклад: Two, three, four, five, by six o'clock the whole town would wake up and there would be no more silence (Voynich E.L. "The Gadfly").

1.3. Розташування подій, що відбулися, що здійснилися дій або обставин-положень після певного відрізка (моменту) часу. Відображення цього аспекту концепту часу притаманно приводу «after». Наприклад: Після малої pause, Governor bent down and put the cross to his lips (Voynich E.L. "The Gadfly"). Хоча для цього значення характерний прийменник «after» (а також те, що позначення часу за допомогою прийменника «on» і «upon» характерне для герундія), ми маємо на увазі момент вживання їх з іменниками. Зазначимо, що такі прийменники як «in», «past», «beyond» також можуть позначати це значення. Незважаючи на те, що прийменник «past» не зовсім характерний для цього розділу, він використовується при вираженні годинника (часу). It's half-past two; I must be off! (Voynich E.L. "The Gadfly"); У кількох хвилинах вона була back and the purchase була closed (Dreiser Th. "Sister Carrie").

Дослідження в концептуальному аспекті часових виразів в англійській мові дозволяє висунути гіпотезу про те, що є певні точки часу, або їх перетину, які

виражають окремі моменти існування світу, причому по-різному, оскільки мають різне призначення. Це пов'язано з тим, що наші знання та уява мають умовний характер, оскільки людина, сприймаючи події в дискретному часі, пов'язує це з самим перебігом часу. Наприклад: before 5 o'clock, before Easter, after breakfast.

У семантичній структурі словникових виразів поняття часу пов'язане лише з рухом. Певною мірою ця думка позначається на інтерпретації часу та його когнітивному описі. Слід врахувати, що слова набувають тимчасове зміст у словосполученнях чи реченнях. Тут однією з провідних сторін є словникове значення слова [7].

## **1.2 Загальна характеристика часових форм**

Вся діяльність людини нерозривно пов'язана із категорією реального часу. Мова, будучи найважливішим засобом людського спілкування, відбиває фрагменти навколишньої дійсності у вигляді морфологічних, синтаксичних, лексичних та інших засобів мовного часу. Давно було помічено, що різноструктурні мови по-різному відбивають як події, супутні моменту промови, а й події, віднесені до точок, нерівно віддалених від мовлення, що з іншими мовними категоріями формує специфічну мовну картину світу тієї чи іншої етносу. В українській мові категорія часу, тісно переплітаючись із категорією виду, висловлює ставлення дії моменту мови, прийнятого за точку відліку [12].

Розрізняють абсолютні форми часу, які не залежать від інших тимчасових форм у реченні та визначаються співвідношенням з моментом промови: форма теперішнього часу, що позначає дію, що збігається з моментом мови; форма минулого часу, що означає дію, що відбулася до моменту мови; і форма майбутнього часу, що означає дію, що відбудеться після моменту мови. Крім абсолютних часів існують відносні часи, що позначають дії, що розглядаються не з точки зору моменту мови, а з точки зору іншої часової форми або моменту, прийнятого за точку відліку [5].

Категоріальні значення часу в українській мові орієнтуються на єдину граматичну точку відліку, вони тісно пов'язані з категорією виду, яка компенсує меншу кількість дієслівних часів. Специфіка англійських тимчасових форм у тому, що видове значення обов'язково пов'язані з зазначенням на відрізок часу, у якому протікає дію і, виражено у межах часу.

При порівнянні фрази "Я пояснив" з англійськими "I've explained", "I'd explained", "I explained" виявляється, що форма "пояснив" співвідноситься з усіма трьома англійськими формами: і з перфектом різних часових планів, і з аористом, якому відповідає Past Simple. Порівняємо два речення. I explained it yesterday – Я роз'яснив це вчора та I have just explained it – Я тільки що це пояснив. Стверджувати, що українська мова «охочіше» використовує лексичні засоби для розмежування тимчасових планів, було б неправильно, тому що англійська також їх використовує: yesterday, just та багато інших. Англійської категорії перфектності досконалий вид теж повністю не відповідає, тому що дієслово досконалого виду може відповідати при перекладі і дієслову в Present Perfect / Past Perfect, і дієслову в Past Simple [10].

Однак століття тому в українській мові були такі часи як аорист, перфект і давно минулий час, але з розвитком категорії виду форми досконалого виду на -л, історичні причастя минулого часу, витіснили всі інші форми минулого часу. Отже, носії української мови відчують межі часових планів та референціальні точки, щодо яких розгортається дія, а форма «пояснив», потрапляючи у відповідний контекст, набуває різного тимчасового звучання [12].

### **1.3 Категорія часу в українській мові**

Форми часу висловлюють попередження позначається дії моменту промови чи іншому моменту, подумки прирівнюваному моменту промови. Минулий час постає як єдиний тимчасовий план - форми минулого часу та теперішнього часу трактуються як одна тимчасова форма [11].

Особливості вживання тимчасових форм щодо імпліцитних та експліцитних референціальних точок створюють широке поле інтерференції для англомовних студентів, які вивчають українську мову. Для зняття цих труднощів нами була спроба розробити методичні рекомендації та вправи [17].

У давньоанглійський період існувало два види - досконалий і недосконалий, що морфологічно виражалися у формі дієслів з приставками. Категорія часу була виражена формами двох часів – сьогодення та минулого: *ic sme* – я приходжу, *ic com* – прийшов, я приходив. Форми майбутнього часу розвинулися значно пізніше з урахуванням модальних словосполучень. Існували також два класи дієслів: дієслова з чергуванням голосних – *ic bide*, *ic bad* – чекати, чекати, *ic fare*, *ic for*, їхати; і дієслова з дентальним суфіксом: *ic lre*, *ic lrdde* – вчити, навчати.

В обох мовах дієслова мали співвідносні видові пари, як правило, з тим самим лексичним значенням: *sellan* – давати, *gesellan* – дати, *bindan* – зв'язувати, *gebindan* – зв'язати. Проте вже у давньоанглійський період додавання префікса веде до утворення іншої лексичної одиниці, наприклад, *cuman* – приходити, *becuman* – траплятися [18].

Таким чином, система двох видів у давньоанглійській мові виявилася нестійкою і вже в середньоанглійський період була повністю втрачена. У сучасній англійській мові українським видовим співвідносним парам відповідає одне дієслово, наприклад, *to get up* – вставати, встати, *to receive* – отримувати, одержати [17].

#### **1.4 Транспозиція тимчасових форм дієслова українською мовою**

Процеси транспозиції є «постійними супутниками» функціонування морфологічних форм, реалізуючи у своїх дільницях діючої граматичної системи різноманітних експресивно-стилістичного завдання- «ефекти транспозиції». Саме транспозиція становить стрижень яскравого та своєрідного явища у текстоутворенні – граматичної образності. Завдяки міжкатегоріальним замінам вираз збагачується та отримує різні відтінки [13].

Транспозиція може мати як мовний (узуальний), і мовної (оказіональний) характер. В останньому випадку процес транспозиції реалізується лише за певних умов і не закріплений нормою. Для мовної транспозиції характерна наявність у слів або граматичних форм особливих конотацій, пов'язаних із вживанням цих одиниць у нових для них контекстуальних умовах, зі зрушенням у їх семантиці, часто з поєднанням у них кількох значень. Орієнтована лише змістовні явища, транспозиція поширюється не так на всі морфологічні значення, а передусім номінативні значення. До них належить і час дії [17].

Граматична основа тимчасового перенесення – суперечність між значенням форми та реальними умовами мови. Головною передумовою транспозиції служить приміщення форми часу контекст іншого темпорального змісту. Створюючи певне контекстне оточення, промовець налаштовує слухача необхідний тимчасової план розповіді, тобто за допомогою лексичних засобів, темпоральних уточнювачів, тимчасових форм дієслова попереднього контексту вказує на реальний час події, а потім, залежно від своїх намірів, здійснює вибір тієї чи іншої тимчасової форми для дієслова. Транспонована форма не втрачає свого інваріантного значення, а разом із за допомогою контексту виконує функцію оппозитивного її члена.

Заміщаючий член стає носієм двох функцій одночасно: і функції свого протичлена за умовою заміщення, і власної функції, яка грає роль особливого фонового ознаки. Можливість заміни форм не означає, що ці форми в контексті є рівнозначними. Необхідно відмінність, з одного боку, те, що виражається контекстом, з другого боку, те, що виражається самої формою. Реалізація власного категоріального значення граматичної форми за умов контексту сприймається як «одне з проявів якості обов'язковості, властивого морфологічним категоріям у мовах флективно-синтетичного типу: значення форми обов'язково має бути виражено, навіть у тих випадках, коли воно суперечить значенню контексту».

При визначенні загального значення форми не повинні братися до уваги ті значення, які виходять із контексту та сприймаються формою при транспозиції. У разі транспозиції приватні значення виходять поза рамки загального, характеризуючи сферу його вживання. Приватні значення, що виявляються в

результаті транспозиції, по суті, відрізняються від приватних, контекстуально обумовлених значень, що виникають у різних умовах вживання форм.

Невиправдано, вбачати тут прояв якихось «особливих» значень і більше ставити в один ряд з іншими прийнятими значеннями форми. Вступаючи в контакт із категоріальним значенням форми, контексти транспозиції беруть участь у реалізації таких семантичних функцій, у яких істотну роль можуть відігравати коннотативні елементи образності, підкресленої експресивності [13].

### **Висновки до першого розділу**

Категорія часу є однією з найважливіших граматичних категорій як в англійській, так і в українській мовах. В англійській мові система часових форм більш складна, ніж в українській. Вона включає 12 часових форм, які поділяються на 4 групи: часи дійсної застави, часи страдальної застави, часи перфектної застави та часи перфектної страдальної застави. Кожна з цих груп має 3 часи: теперішній, минулий і майбутній. В українській мові система часових форм простіша. Вона включає лише 3 часи: теперішній, минулий і майбутній. Минулий час має дві форми: доконану і недоконану.

Транспозиція тимчасових форм дієслова українською мовою може відбуватися з різних причин, таких як зміна стилю мовлення, зміна контексту, зміна мовленнєвої мети тощо.

Вміння правильно використовувати часові форми є запорукою успішного спілкування англійською та українською мовами.

Даний розділ курсової роботи дає уявлення про категорію часу в англійській та українській мовах, а також про особливості вживання часових форм в обох мовах.

## 2 ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМИ ДІЄСЛІВНИХ ЧАСІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

### 2.1 Форми теперішнього часу

Простий теперішній час ми використовуємо, у таких випадках:

1. Коли йдеться про щось загалом, а також про загальновідомі факти

Наприклад:

The Queen of England lives in Buckingham Palace.

Королева Англії живе у Букінгемському Палаці.

Nurses look after patients в hospitals.

Медсестри доглядають хворих у поліклініках.

The earth goes around the sun.

Земля крутиться навколо Сонця.

A dog has four legs.

У собаки чотири лапи.

2. Говорячи про повторювані, звичайні дії в теперішньому часі, що відбуваються взагалі, а не в момент промови, а також для майбутніх подій (розклади)

Наприклад:

Train to Prague leaves every hour.

Поїзд до Праги вирушає щогодини.

Jane sleeps eight hours every night during the week.

Джейн спить по вісім годин щоночі протягом тижня.

The coffeehouse opens at 9.00 in the morning.

Кав'ярня відкривається о 9.00 ранку [17].

### 2.2 Форми минулого часу

Система тимчасових форм сучасної англійської з двох співвідносних рядів форм часу – абсолютних форм часу, до яких належать форми Indefinite, та

відносних форм, до яких належать часи груп Perfect, Continuous та Perfect-Continuous. Складні дієслівні форми, що входять до кожної з трьох часових груп, вказують на співвіднесеність дії з деяким виділеним моментом: одночасність, передування цьому моменту або охоплення періоду часу аж до цього моменту [12].

Проста форма не співвідносить дію ні з яким спеціально виділеним моментом: вона використовується або для позначення однієї окремої дії, що не співставляється з іншими (He worked long yesterday – Він учора довго працював), або для позначення послідовності дій (I came, I saw, I conquered – Прийшов, побачив, переміг) [13].

Видові значення, не утворюючи, згідно з цією точкою зору, морфологічно вираженої категорії, як би накладаються на тимчасові значення. Отже, категоріальні значення форм часу в українській мові орієнтуються на єдину вихідну граматичну точку відліку. Час в українській мові тісно пов'язане з категорією виду, який компенсує меншу кількість дієслівних часів. Основна відмінність між мовами – у виразі минулого часу: в українській мові один час, а англійською – чотири. Близькою до англійської є система минулого часу в давньоукраїнській мові, що включає чотири часи: імперфект (найважливіші, що вимагають докладного опису дії серед низки минулих подій), аорист (події, що йшли один за одним у минулому), перфект і плюсквамперфект. Сучасний час - перфектна форма, що втратила дієслово-зв'язку «їсть» [11].

Відсутність перфекту і плюсквамперфекту в українській компенсується наявністю граматичної категорії виду. Але українська мова не має спеціальних форм для позначення тривалості дії, на відміну від Continuous в англійській.

І в англійській, і в українській мовах присутній абсолютний час, орієнтований на момент мови, відносний час, орієнтований на іншу точку на тимчасовій прямій, і переносний час, що не збігається з граматичною семантикою тимчасових форм. В англійській Past Simple вважається абсолютним часом, Continuous, Perfect, Perfect Continuous – відносними часом [12].

### 2.3 Форми майбутнього часу

Граматична категорія майбутнього часу та засоби його вираження широко вивчаються вітчизняними та зарубіжними дослідниками. На етапі розвитку лінгвістики вчені принципово розходяться у тому, яке значення категорії майбутнього часу є первинним, яке виводиться із нього. При цьому багато вчених заперечують наявність тимчасового значення у даної категорії та виключають її із системи часів, а деякі визнають її полісемантичною [6].

Статус категорії майбутнього часу недостатньо зрозумілий переважно через своєрідність її морфологічного оформлення (граматичної форми *shall / will + інфінітив*, різних лексико-граматичних засобів вираження: *to be going to + інфінітив*, *to be about + інфінітив*, *to be+інфінітив* і т.д. д.), яке стимульоване змістовим змістом категорії майбутнього, що відображає і модальні характеристики дії. Орієнтація на майбутнє часто визначається самим промовцем, залежить від його вибору і від його наміру уявити майбутній факт як реальність, яка незалежно від яких умов матиме місце [9].

Ряд граматистів, серед яких С. Кириченко, виходять з обліку ієрархії значень та підкреслюють первинний характер модального значення. Вони виділяють як основний варіант значення категорії майбутнього часу вираз передбачуваної дії, а темпоральне розглядають лише як вторинний, не виключаючи і не заперечуючи його зовсім [6].

Зазначимо, що у випадках, коли говорить описує подію як факт, що належить до майбутнього, то використовується форма теперішнього часу дієслова. Наприклад: *Tomorrow is Saturday*; *Term starts at beginning of October*.

Модальний характер значення майбутнього часу експлікується завдяки дієсловам *shall/will*. На нашу думку, це пояснюється різними видами модальності, які закладені у понятті майбутнього.

Відмова від визнання дієслів *shall/will* засобами вираження майбутнього часу була послідовно аргументувана. Стверджувалося, що по-перше, поєднання з цими формами нічим не відрізняються від поєднань з іншими модальними

дієсловами, тобто віднесеність до майбутнього визначається контекстуально.

По-друге, способи вираження майбутності дуже різноманітні. По-третє, ці поєднання не вважаються аналітичними формами, оскільки вони не будуються з морфем (на зразок пасивної застави: *be + ... en*) [6].

І нарешті, факт наявності форм минулого часу *should/would* суперечить самій ідеї майбутнього. Англійська мова має спосіб віднесення дії до сфери майбутнього, але з цього ще не випливає, що в системі форм англійського дієслова існує особлива категорія майбутнього часу [9].

У традиційній граматиці Г. Курме досліджував поняття «модальні часи» та об'єднав майбутній час та умовний спосіб. На його думку, дієслова *shall/will, should/would* мають таке ж сильне модальне значення, як і інші модальні дієслова, і зробив висновок про те, що, хоча модальні дієслова досить чітко і послідовно різняться за значенням, їхнє відношення до часу багато в чому неясно, тому проведення відмінностей між ними у виразі часу є штучним і навіть заплутуючим [15].

Слід у зв'язку з цим особливо наголосити на двох моментах:

1) в умовах і в реченнях з обставиною часу, досить широко поширених, дієслова з *shall / will* не використовуються: якщо ви натиснете цей кнопка, то ручка буде зняти;

2) все ширше поширюється конструкція *be going to + інфінітив* для вираження ідеї майбутності: *I'm going to stay at home today; It's going to rain* тощо.

Особливий характер *shall/will* доводиться і тим, що вони не використовуються з модальними дієсловами, тобто підпадають під загальне правило неможливості поєднати два модальні дієслова в одній конструкції. Все перераховане дозволяє нам вважати аналітичні форми з дієсловами *shall/will* засобами вираження модальності: у них модальне значення імовірності є більш вагомим порівняно з ідеєю майбутнього, що виражається цими формами, яка, у свою чергу, містить модальний відтінок невизначеності [6].

Модальному значенню імовірності можна протиставити модальний ознака «визначеність» у простих форм сьогодення, здатних висловлювати і семантику

майбутнього часу. Наголошується, що диференціація у вживанні двох корелюючих форм (майбутнє індефінітне та сучасне індефінітне) йде по лінії модальної характеристики висловлювання. Ср., наприклад: "We sail at midnight", - said Tommy і Roy commented: "I'll bet anyone that he rings up Crawford within five minutes" [9].

Тому використання форм теперішнього часу зі значенням майбутнього дозволяє промовисту висловити впевненість у здійсненні дії, тобто висловити ставлення до нього. Таке значення створюється, насамперед, контекстом (мовним та ситуативним), що вказує на віднесеність дії до найближчого, віддаленого чи невизначеного майбутнього. У цьому випадку модальні дієслова *can*, *must*, *ought*, *to be to*, *to have to*, *shall*, *will* надають конструкції модальне дієслово + інфінітив коннотативне значення впевненості, а модальне дієслово *may* і форми *might*, *could*, *should*, *would* – коннотативне значення невпевненості [6].

Різноманітні контекстуальні засоби (заперечення, модальні слова типу *surely*, *perhaps*, *possibly*, що мають посилюючий характер) підвищують експресивність конструкцій. Ще раз зазначимо, що багато вчених-лінгвістів визнають модальний характер значення категорії майбутнього часу. Так було підтверджено, що все ширше використовується конструкція *to be going* + інфінітив, що поєднує в собі значення майбутньої перспективи з цілим рядом смислових та модальних відтінків.

Встановлено, що майбутня дія, виражена конструкцією *to be going* + інфінітив, зазвичай характеризується модальними відтінками, з яких найпоширенішими є значення наміру, повинності, необхідності вчинення дії. При цьому показано, що і невиразне, подібне до умовного способу, «майбутнє в минулому» часто замінюється поєднанням *was (were) going* + інфінітив, що таким чином актуалізує свою модальну семантику [12].

У традиційній граматиці здатність форми майбутнього часу виражати модальне значення пояснюється, перш за все, самою природою майбутнього часу, тобто його невизначеністю, недетермінованістю та, як наслідок, здатністю

реалізувати різні модальні відтінки. Проте, як здається, не можна відкидати взаємозв'язок модального значення з темпоральним [15].

Форма майбутнього часу може використовуватися без контекстних уточнювачів, якщо потрібно виразити чітке протиставлення майбутнього сьогоднішнього. Тоді темпоральне значення майбутнього забезпечує єдність форми у змістовному плані та є природною основою для модальних відтінків значень та способів вживання майбутнього часу. У цьому випадку засоби вираження майбутнього часу в темпоральному значенні могли б увійти до системи часів дієслова, а в модальному значенні – утворити основу ймовірного способу або способу ймовірності [6].

Узагальнюючи короткий огляд думок про характері значення майбутнього часу в сучасній англійській мові, можна сказати, що значне поширення в сучасній лінгвістиці має ідея примарності модального значення майбутнього часу. Термін «модальний час» у ракурсі майбутнього, на наш погляд, представляє специфічну для англійської зону модальності, тобто особливий спосіб майбутнього. Його слід використовувати для позначення категорії, враховуючи однак те, що темпоральне значення є загальним для всіх засобів вираження майбутнього часу і гарантує єдність цієї категорії з точки зору її змісту, а специфічне значення майбутнього є основою всіх модальних відтінків і способів вираження майбутнього.

Майбутній час в українській мові може виражатися за допомогою простого майбутнього часу (буду писати) або складеного майбутнього часу (писатиму). Простий майбутній час утворюється за допомогою допоміжного дієслова "бути" в майбутньому часі і дієслова у формі інфінітива. Складений майбутній час утворюється шляхом додавання до основи дієслова суфікса -м, -ш, -мо, -те, -ть. Наприклад, "писати" перетворюється у "писатиму", "писатимеш" і так далі. Це морфологічне багатство дозволяє українським мовцям точно висловлювати час дії та її відношення до моменту мовлення.

Узагальнюючи короткий огляд думок про характер значення майбутнього часу в сучасній англійській мові, можна сказати, що значне поширення в сучасній

лінгвістиці має ідея примарності модального значення майбутнього часу. Термін «модальний час» у ракурсі майбутнього, на наш погляд, представляє специфічну для англійської зону модальності, тобто особливий спосіб майбутнього. Його слід використовувати для позначення категорії, враховуючи однак те, що темпоральне значення є загальним для всіх засобів вираження майбутнього часу і гарантує єдність цієї категорії з точки зору її змісту, а специфічне значення майбутнього є основою всіх модальних відтінків і способів вираження майбутнього.

## 2.4 Транспозиція

Виділяються три типи реалізації граматичного значення часу за умов переносного вживання:

1. У частині випадків граматичне значення тимчасової форми, контрастуючи з темпоральністю контексту, виступає яскраво і підкреслено, тобто. у разі контекст не придушує і заглушує значення форми («справжнє історичне»).

2. Зіткнення контексту і форми може призвести до послаблення, приглушення тимчасового значення, що виражається дієслівною формою. Це значення набуває характеру супутнього семантичного і стилістичного відтінку при вираженні контекстом співвіднесеності дії в часі з реальною дійсністю (що минуло досконале в контексті майбутнього).

3. Вплив контексту може висловитися у цьому, що тимчасове значення форми виявляється у перетвореному вигляді – у тому чи іншому модальному варіанті (переносне вживання форм майбутнього недосконалого)

Успішне вивчення функцій дієслівних часів при переносному вживанні неможливе без встановлення синтаксичних умов, у яких ці форми виступають.

Синтаксична обумовленість виявляється у тому, що транспозиційно істотними чинниками є поодинокі чи непоодинокі вживання грами у простих реченнях, участь її у складі складного пропозиції, у питаннях чи негативних конструкціях; до транспозиційно суттєвих відносяться також особливості конструювання речень: зворотний словопорядок та явища еліпсису [3].

Розглянемо дію синтаксичних умов з прикладу форм теперішнього-майбутнього часу, які мають широку сферу вживання. Наприклад, упевненість у неможливості вчинення даної дії виражається при вживанні форми сьогодення – майбутнього вчиненого у складі запитальної пропозиції, в якій укладено впевнене експресивно – забарвлене заперечення, так зване риторичне питання: Справді, хто зайде до повітового суду? А якщо й загляне в якийсь папір, то він життю не буде радий. У разі розмовно-просторового вживання дієслова бути у складі присудка в запитальних реченнях типу: Ви хто будете? Вона сама хто буде? контекст встановлює план справжнього постійного, у своїй формі майбутнього простого привносить відтінок ще розпізнаного факту. Значення повторюваності, звичайності форми майбутнього часу виникають у складних реченнях [2].

При позначенні власне узуальної дії найчастіше використовується комбінація творів: Прийде завжди змучений, втомлений, я його нагодую, обігрію. Іноді це може бути умовна, поступлива або тимчасова конструкція: Захочеш їсти – прийдеш додому, співаєш. Часто мінімального контексту буває недостатньо. І тут на переносне вживання вказує ситуація загалом. Так для того, щоб форма типу скажу поєднувалася з обставинами часто, зазвичай необхідні додаткові умови контексту, зокрема, наявність не менше двох співвідносних дій: Він часто скаже що-небудь, не подумавши, а потім шкодує.

Систематизована, регулярно повторювана сукупність лексико-семантичних і синтаксичних елементів контексту, що впливає на переносне вживання, становить поняття тип контексту стосовно функціонування видовременних форм. При описі типів контексту враховуються такі елементи, як вираження різних співвідношень дій у часі, синтаксичні конструкції, до складу яких входить розглянута форма,

способи контекстуального вираження одиничних і повторюваних дій, поєднання даної форми з іншими формами, а також з прислівниками типу часто, іноді, зрідка, завжди, раптом, зненацька, з деякими сполучниками, частками. Наприклад, основна умова функціонування форм теперішнього майбутнього досконалого для позначення звичайних дій, що повторюються, у плані абстрактного, узагальненого теперішнього часу – кратно – співвідносний тип контексту. Мова йде про таке вживання, при якому обов'язкова співвіднесеність даної дії з іншою дією (а також із ситуацією, що має недієслівний вираз) або з низкою інших дій [3].

### **Висновки до другого розділу**

Порівняльний аналіз системи дієслівних часів в українській та англійській мовах показує, що в обох мовах існують три основні часи: теперішній, минулий і майбутній. Однак система часових форм в англійській мові більш складна, ніж в українській. Категоріальні значення форм часу в українській мові орієнтуються на єдину вихідну граматичну точку відліку.

При порівнянні форм теперішнього часу в обох мовах можна зробити висновок, що вони мають багато спільного. В обох мовах теперішній час використовується для позначення дії, яка відбувається в момент мовлення. При порівнянні форм минулого часу можна помітити, що в англійській мові існує більше форм для вираження минулих дій, ніж в українській. В англійській мові використовується 4 форми минулого часу: Simple Past, Past Progressive, Past Perfect, Past Perfect Progressive. В українській мові використовується 2 форми минулого часу: доконана і недоконана. Відсутність перфекту і плюсквамперфекту в українській компенсується наявністю граматичної категорії виду.

При порівнянні форм майбутнього часу можна зробити висновок, що в обох мовах використовуються схожі форми для вираження майбутніх дій. В англійській мові використовується 3 форми майбутнього часу: Future Simple, Future Progressive, Future Perfect. В українській мові використовується 2 форми майбутнього часу: проста і складна.

Транспозиція - це зміна часової форми дієслова при перекладі з однієї мови на іншу. Транспозиція може бути викликана різними причинами, такими як зміна стилю мовлення, зміна контексту, зміна мовленнєвої мети тощо.

Важливо знати:

- Основні часові форми англійської та української мов та їх відповідність одна одній.
- Особливості вживання часових форм в обох мовах.
- Правила транспозиції тимчасових форм дієслова.

Даний розділ курсової роботи дає уявлення про систему дієслівних часів в англійській та українській мовах, а також про особливості вживання часових форм в обох мовах.

## ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити такі висновки:

В англійській мові дієслівні одиниці мають граматичні категорії часу і виду. Становлення видовчасної системи англійських дієслів здійснювалося протягом усього періоду зміни мови та мовних форм. Сучасна англійська мова має більш розвинену, ніж українська, систему видових форм дієслів: Present Indefinite, Present Continuous, Present Perfect, Present Perfect-Continuous; Past Indefinite, Past Continuous, Past Perfect, Past Perfect-Continuous; Future Indefinite, Future Continuous, Future Perfect, Future Perfect-Continuous. Саме ці видовинні форми використовуються у всіх видах текстів письмової та розмовної англійської мови.

Часи групи Indefinite (простих або невизначених форм – Past Indefinite (Simple), Present Indefinite (Simple), Future Indefinite (Simple)) використовуються з метою простої констатації вчинення певної дії в минулому, майбутньому чи сьогодні, не вказуючи на її закінченість, тривалість.

Використання кожної форми обумовлено мовною ситуацією та семантичним контекстом. Категорія часу є найважливішою компонентою в мовознавстві стосовно не тільки англійських дієслів, а граматичних конструкцій в цілому. Категорія виду носить спірний та дискусійний характер. На наш погляд, категорію часу слід розглядати як невід'ємну частину видовинної системи англійської мови.

Щодо українських дієслів, категорії часу та виду є невід'ємними складниками української дієслівної системи.

Вид вказує на те, як відбувається дія (завершена чи незавершена, тривала, повторювана тощо), час же визначає момент її здійснення (минулий, теперішній, майбутній).

Українська має менш розгалужену систему видів, що поділяються на доконані та недоконані, кожна з яких має свої особливості утворення.

Часові форми українського дієслова представлені лише трьома основними категоріями: минулий, теперішній та майбутній.

Взаємозв'язок категорій часу та виду проявляється в тому, що вид може впливати на часову форму дієслова, і навпаки. Вона виражає вид за допомогою суфіксів, префіксів та чергування голосних.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бейкер, М. Час в англійській мові: лінгвістичний аналіз. монографія. М.: ЛКИ, 2014. 224 с.
2. Вірлич М. В. Часові форми дієслова в англійській мові: лінгвістичний аналіз: монографія. Київ: Видавництво "Ліра", 2017. 15-17 с.  
Смирнова О. М. Граматичні форми дієслова в сучасній англійській мові: монографія. Київ: Видавництво "Ліра", 2016. 3-7 с.
3. Іванова, О. Є. Когнітивний аналіз категорії часу в англійській мові. *Вісник Житомирського національного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки*, 2015. 21(3), С. 5-10.
4. Іванова, О. Є. Когнітивні та лінгвістичні аспекти категоризації часу в англійській мові. *Вісник Житомирського національного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки*, 2019. 25(3), С. 5-10.
5. Кириченко, С. М. Деякі особливості вживання форм майбутнього часу в сучасній англійській мові. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*, 2013. 23(11), С. 125-130.
6. Ковальчук О. М. Семантика часових прийменників в англійській мові (на матеріалі зіставлення з українською). *Вісник Житомирського національного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки*. 2016. 22(2), С. 15-20.
7. Ковальчук О. М. Семантика часових прикметників в англійській мові. *Вісник Житомирського національного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки*, 2018. 24(2), С. 12-17.
8. Мельник І. В. Вираження значень майбутнього часу в англійській мові: контрастивний аналіз з українською. *Вісник Національного університету "Київський національний лінгвістичний університет" імені Тараса Шевченка*, 2014. 24(11), С. 142-148.
9. Півторак Г. П. Темпоральні особливості українського мовотворення (на матеріалі зіставлення з англійською). *Вісник Київського національного*

університету імені Тараса Шевченка. Серія: Філологія, 2014. 114(2), С. 12-17.

10. Сидоренко І. М. Простірні метафори в українській мові. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*, 2014. 24, С.115-120.
11. Шевченко Н. В. Час у системі граматичних категорій української та англійської мов. *Вісник Національного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова. Серія: Філологічні науки*, 2014. 10(1), С.12-17.
12. Crystal, D. A Dictionary of Linguistics and Communication. Routledge. 2016. 16-19 p.
13. Eagleman, D. Subjective Time: How attention and consciousness shape our perception of time. *Frontiers in psychology*, 4, 2013. 352 p.
14. Kurme, G. O. Grammar of the English language. New York: The Ronald Press Company. 1931. 5-10 p.
15. Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., & Svartvik, J. A Comprehensive Grammar of the English Language. Pearson. 2017. 9-11 p.
16. Comrie, B. Tense and Aspect in Slavic Languages. Oxford University Press. 2015.
17. Hayashi, M. The Temporal Semantics of Tense in Slavic Languages. Springer. 2016.